

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint fogyatékosügyei független mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-24/2025. számú ügyben

a MÁON Református Szeretotthonban élő fogyatékos személyek
alapvető jogaival összefüggésben

Érintett szerv: Tiszáninneri Református Egyházkerület Szeretetszolgálat
MÁON Református Szeretotthon

2025.

**Az alapvető jogok biztosának
jelentése
az AJB-24/2025. számú ügyben**

1. A vizsgálat megindítása, előzmények

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa – a civil társadalom, különösen a fogyatékossgal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával – biztosítja a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (a továbbiakban: Fogyatékossgügyi Egyezmény vagy CRPD) 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését. Az Ajbt. 39/O. § (1) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa a *fogyatékossgügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak* a teljesítése érdekében rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszásság hiányában is – a fogyatékossgal élő személyek jogainak a Fogyatékossgügyi Egyezmény előírásainak való megfelelés szerinti érvényesülését.

Ezen feladatkörömben a fogyatékossgügyi független mechanizmus egyik vizsgálati céljaként a nagylétszámú bentlakásos intézményekben élő személyek alapvető jogai érvényesülésének monitorozását határozta meg, tekintettel arra, hogy az Ajbt. 39/O § (2) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossgal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára.

A fentiekre tekintettel a fogyatékossgügyi független mechanizmus keretében, a bentlakásos intézményekben élő fogyatékos személyek alapvető jogainak és az intézmények működési körülményeinek monitorozása érdekében hivatalból indított átfogó vizsgálatom során munkatársaim 2024. június 03-án helyszíni vizsgálatot tartottak a *Tiszáninneni Református Egyházkerület Szeretetszolgálat, MÁON Református Szeretotthonában* (a továbbiakban: *Intézmény*) is.

2. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A jogállamiság elve és a jobbiztonság követelménye* „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) B) cikk (1) bekezdés];
- *Az emberi méltósághoz való jog* „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” [Alaptörvény II. cikk];
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve* „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.” [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2) bekezdés];
- *A fogyatékossgal élők kiemelt védelme* „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés];

- *A nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangja* „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.” [Alaptörvény Q) cikk (2)-(3) bekezdés].

3. Az alkalmazott jogszabályok

- Ajbt.;
- Fogyatékoságügyi Egyezmény (a továbbiakban: CRPD);
- A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés (Magyarországon kihirdette a 1987. évi 12. törvényerejű rendelet);
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.);
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvt.);
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM rendelet);
- Az Országos Fogyatékosági Programról (2015-2025) szóló 15/2015 (IV. 7.) OGY határozat (a továbbiakban: OFP).

4. A megállapított tényállás

4.1. Az Intézmény működéséről és az Intézmény szolgáltatásait igénybe vevő fogyatékos személyek ellátási körülményeiről

Az Intézmény Miskolc lakótelepi városrészén, tömegközlekedési eszközzel, illetve autóval is jól megközelíthető helyen található, a bölcsőde és az általános iskola közvetlen szomszédságában. Az Intézmény kétféle szociális szolgáltatást nyújt az ellátottaknak és a rászoruló családoknak. Húsz férőhelyen szociális szakellátás keretében bentlakásos intézményként működő ápoló- gondozó otthon biztosít a súlyos-, illetve középsúlyos értelmi fogyatékosokkal élő nagykorú személyek számára, valamint a szociális alapszolgáltatás részeként 20 férőhelyen nappali ellátást nyújt a felnőttkorú fogyatékos személyek részére.

A fogyatékos személyek ápoló- gondozó otthonában az ellátást igénybe vevő felnőttkorú értelmi fogyatékos személyek teljeskörű ellátását biztosítják, annak keretében a lakók életkorának és egészségi állapotának megfelelő fizikai és egészségügyi ellátást, a pszichés gondozást és a szocioterápiás foglalkoztatást.

A fogyatékos személyek nappali ellátása elsősorban a saját otthonukban élő, tizennyolcadik életévüket betöltött önkiszolgálásra részben képes vagy önellátásra nem képes, de felügyeletre szoruló fogyatékos, illetve autista személyek részére biztosít lehetőséget a napközbeni tartózkodásra, társas kapcsolatokra, valamint az alapvető higiéniai szükségletek kielégítésére, továbbá igény esetén megszervezi a napközbeni étkeztetést.

Az Intézmény fenntartója a *Tiszáninnen Református Egyházkerület (a továbbiakban: Fenntartó)*. A nappali ellátást Miskolc és vonzáskörzetében élő családok veszik igénybe, míg az ápoló- gondozói ellátás országos hatáskörű.

Az Intézmény szakmai programjának hosszú távú célkitűzése az ellátottak lehető legszélesebb körű társadalmi integrációjának elérése. Az esélyegyenlőség javítása és a

hátrányok csökkentése érdekében olyan szolgáltatásokat nyújtanak, amelyek figyelembe veszik az egyéni igényeket és szükségleteket. A személyes gondoskodás során kiemelt figyelmet fordítanak arra, hogy az ellátottak emberi és állampolgári jogai érvényesüljenek, egy olyan környezetben, amely tiszteletben tartja az egyén autonómiáját, és támogatja az integrációját. Az ellátás részeként gondoskodnak a változatos napi foglalkozásokról, a szabadidő hasznos és kulturált eltöltéséről, valamint a családi kapcsolatok ápolásáról, fenntartásáról és a szülőkkel, hozzátartozókkal való együttműködésről.

A szakmai munkában a segítő gondozási modellre helyezik a hangsúlyt. A gondozók és fejlesztő szakemberek a segítő szerepében állnak, akik az egyéni szükségleteknek megfelelően nyújtanak támogatást az ellátottak számára, kerülve a túlgondozást. Az Intézmény valamennyi munkatársa arra törekszik, hogy a szakmai, szellemi és kulturális nyitottság jegyében, a tevékenység végzése során keressék az újszerű, innovatív megoldásokat.

Az intézményvezető beszámolója szerint a szakmai munka részeként a fejlesztési feladatokat az egyéni fejlesztési tervek alapján végzik. A tervekben meghatározott célok elérése az irányadó a pedagógiai, gyógypedagógiai fejlesztő munkában is. A célok elérése érdekében változatos feladatokat és programokat kínálnak a lakóknak és a nappali ellátásban résztvevőknek. Szabadidős és kulturális programokkal színesítik az ellátottak mindennapjait. A foglalkoztatásban kiemelt szerepet kapnak a városi programok, a séták és kirándulások. A tavaszi és nyári hónapokban többek között Harsányba, Lillafüredre és Tokajba kirándultak az ellátottak. Minden évben megtartják az Intézményben a hagyományos ünnepekörökhöz kapcsolódó rendezvényeket, úgy, mint a farsangot, az anyák napját, a karácsonyt, a szilvesztert és az adventi időszakhoz kapcsolódó mézes sütet.

Az Intézményben nagy hangsúlyt fektetnek a hitélet gyakorlására. Az ellátottak vallásukat egyházi felekezetüknek megfelelően, önkéntes alapon, szabadon gyakorolhatják, Ezt az Intézmény dolgozói elősegítik, lehetőséget biztosítva a különféle vallási felekezetek képviselői, papjai, lelkészei számára az ellátottak látogatására és a velük való rendszeres kapcsolattartásra. Az ellátottak szabadon látogathatják a város templomait is. A vallásgyakorlás egyéni és csoportos formáinak megszervezését, lelkész végzettségű terápiais munkatárs koordinálja.

A Tiszáninnyi Református Egyházkerület Szeretetszolgálatának igazgatója nyilatkozata alapján az Intézmény határozatlan idejű működési engedéllyel rendelkezik. A Fenntartó konkrét ellenőrzést nem alkalmazott az Intézménynél, viszont a szakmai, gazdálkodási kontroll napi szintű az Intézmény vonatkozásában.

Az Intézmény fogyatékos személyek otthona ellátotti létszáma működési engedélyben rögzítve 20 fő, így jogi vonatkozásban az intézményi férőhely kiváltásban nem érintett. Az Intézményben nem gondoznak kiskorú ellátottat.

Az Intézményben nem volt dokumentált ellátotti, illetve hozzátartozói panasz az elmúlt évben. Az ellátottjogi képviselő elérhetősége az Intézmény területén jól látható helyen ki van függesztve. Az ellátottjogi képviselő az Intézményt rendszeresen látogatja. Korlátozó intézkedés elrendelésére az Intézményben mindezidáig nem volt szükség.

Az Intézmény minden ellátott esetében pontos, naprakész kimutatást vezet a gondnokság felülvizsgálatának időpontjáról és annak eredményéről. Az Intézmény törekszik a minőségi ellátás nyújtására, illetve az ellátás színvonalának folyamatos emelésére. Az önképzés és szupervízió igényének elvárása szorosan hozzátartozik a szociális gondozók és ápolók feladatához. Az Intézmény valamennyi munkatársának és ellátottjának egymáshoz való viszonya az emberi méltóság és a személyiség tiszteletére épül.

Az ellátottak jog- és érdekvédelme, valamint a panaszjog gyakorlásának módja az Intézmény Házirendjében részletesen szabályozott mindkét szolgáltatás vonatkozásában. Az

Intézményben az SzCsM rendelet vonatkozó szabályainak¹ megfelelően Érdekképviselői Fórum működik.

Az ellátottak összetételére vonatkozó adatok:

A fogyatékos személyek ápoló- gondozó otthonában ellátottak száma 20 fő, 7 férfi és 13 nő. A kapacitáskihasználtság 99,9%. Az ellátotti fluktuáció minimális. A lakók átlagéletkora 42 év. A várakozók száma 18 fő.

Enyhe értelmi fogyatékos: 4 fő

Középsúlyos értelmi fogyatékos: 15 fő

Súlyos értelmi fogyatékos: 1 fő

Cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt áll: 14 fő

Cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alatt áll: 4 fő

Cselekvőképes: 2 fő

A nappali ellátásban a megállapodások száma 32. Az ellátottak átlagéletkora 45 év. A várakozók száma 4 fő. A kapacitáskihasználtság 100%-os.

Enyhe értelmi fogyatékos: 5 fő

Középsúlyos értelmi fogyatékos: 19 fő

Súlyos értelmi fogyatékos: 8 fő

Cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt áll: 25 fő

Cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alatt áll: 2 fő

Cselekvőképes: 5 fő

¹ SzCsM rendelet 43./A §

4.1.1. Fogytékos személyek ápoló-gondozó otthona

Az Intézmény szakmai programja alapján *a fogyatékos személyek ápoló-gondozó otthona 2-3 ágyas szobákban biztosít lakhatást* az önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képes felnőttkori fogyatékos személyek számára. Az ellátást úgy szervezik, hogy az ellátottak számára az egészségi és fizikai állapotuknak megfelelő önállóság és döntési lehetőség biztosítva legyen.

A lakók saját ruházatukat és textíliájukat használják. Amennyiben nem rendelkeznek megfelelő mennyiségű ruházattal az Intézmény a teljeskörű ellátás részeként három váltás fehérneműt, hálóruhát, az évszakoknak megfelelő felső ruházatot és lábbelit, valamint igény szerint sportruházatot és tisztálkodáshoz szükséges anyagokat, eszközöket biztosít a lakók számára. A személyes ruházat és textília tisztításáról, javításáról az Intézmény, házirendjében meghatározott módon, saját mosodájában gondoskodik.

A lakók életkori sajátosságainak, valamint az egészséges táplálkozás követelményeinek megfelelően *az Intézmény napi öt alkalommal biztosítja az étkezést*. A három főétkezés mellett két kísétkézést nyújt, a vacsora egy héten három alkalommal hideg a további napokon meleg étel. Az étrend összeállításánál figyelembe veszik a lakók igényeit, valamint az évszaki sajátosságokat, ezért idényjellegű zöldségeket, gyümölcsöket használnak fel az ételkészítés során. Az ellátottak folyadékbevitelére a gondozó személyzet fokozottan figyel. Amennyiben a lakó egészségi állapota indokolja a részére orvosi javaslatra, dietetikus segítségével összeállított diétás étkezést biztosít az Intézmény.

Az egészségügyi ellátás keretében az Intézmény orvosa biztosítja az ellátást igénybe vevők egészségi állapotának rendszeres ellenőrzését, az orvosi tanácsadást, a szűréseket, a gyógyszerrendelést, valamint szükség esetén az egészségügyi szakellátásba történő beutalást. A szakrendelésre, egészségügyi intézménybe történő szállítást a betegszállítás, a mentőszolgálat vagy az Intézmény rendelkezésére álló gépjármű biztosítja.

Az ellátottak részére az SzCsM rendeletben meghatározott gyógyszercsoportok alapján összeállított alapgyógyszerkészletben szereplő gyógyszerek teljes költségét az Intézmény viseli. A gyógyszeresztás étkezések után, az orvos előírása szerint történik. Az alapgyógyszer lista kifüggesztésre került az orvosi szoba mellett.

Az ellátottak egészségi állapotát érintő változásokról, illetve a velük kapcsolatos jelentősebb eseményekről sorszámozott eseménynaplót vezet a gondozó személyzet, amelynek átadása műszakonként történik.

Az ellátottakkal végzett fejlesztési tevékenység alapját az SzCsM rendelet 12. §-a szerinti egyéni fejlesztési terv adja. Az egyéni fejlesztési tervet szakmai team állítja össze az ellátott és törvényes képviselője bevonásával. A tervben foglaltakat fél évente értékelik. Újabb célok kitűzése esetén, illetve állapotváltozás függvényében felülvizsgálják és új tervet készítenek. Cél a megmaradt képességek szinten tartása, az aktivitás megőrzésének segítése a huzamosabb ágyban fekvés szövődményeinek megelőzése, a kényelmi eszközök használata és a kiszolgáltatottság érzésének csökkentése. A napi foglalkozások 20-30 percesek, előzetes tervezés alapján egyénileg, illetve kiscsoportokban történnek. A foglalkozásokról minden esetben dokumentáció készül.

A szabadidő kulturált eltöltése érdekében különféle rendezvényeket, programokat szerveznek az Intézményen belül és kívül is. A programok közé tartoznak az ünnepekről történő megemlékezések, az intézményi keretek között zajló kulturális és sportprogramok, a vetélkedők, a születés- és névnapok megünneplése és a kirándulások. Az Intézményen kívüli programok a színház- és mozilátogatások, a könyvtári programok, múzeumlátogatások és a városi szabadtéri programok, amelyeken a részvétel a lakók számára önkéntes.

A fejlesztő foglalkozások célja a megmaradt képességek fejlesztése, szinten tartása, az ellátottak mentális, fizikai, szociális képességeinek megtartása. A fejlesztő munkát speciális

foglalkozások segítik és egészítik ki, mint például a drámafoglalkozások, a kézműves tevékenységek, a kreatív műhelyek.

A *szocioterápiás foglalkoztatás* szervezésénél az egyéni fejlesztési tervekben meghatározottak alapján figyelembe veszik az ellátottak életkorát, egészségi állapotát és képességeit.

Az ellátottak szocioterápiás foglalkoztatása az alábbi területeken zajlik:

- *kézműves foglalkozások: szövézés, varrás, hímzés, papírmunkák, textilmunkák, üvegfestés, gipszöntés, agyagozás;*
- *házi és házkörüli tevékenységek: kertépítés, kertgondozás, udvari munkák, takarítás, mosás, teregetés, ruha hajtogatás;*
- *portaszolgálat során az ügyeletes ellátott gondoskodik az Intézménybe belépők regisztrálásáról, útbaigazításáról.*

A hitélet és pszichés gondozás az Intézmény kiemelt feladatai közé tartoznak. A mentális egészség és a kiegyensúlyozott pszichés állapot szinten tartását a reggelente megtartott áhítattal és az azt követő napi téma feldolgozással kívánják biztosítani. Az egyéni és kiscsoportos formában megtartott, konfliktuskezelő, feszültségoldó beszélgetések, a társas együttlétet, az egyéni és személyközi konfliktushelyzetek enyhítését segíti elő. A foglalkozások heti rendszerességgel kerülnek megszervezésre. Vasárnap és ünnepnapokon református istentiszteleten vehetnek részt az ellátottak. A más vallásúak vallásgyakorlását is elősegítik.

A közös esetmegbeszélések az ellátottak egészségi és mentális állapotának helyreállítása érdekében történnek, amelyeken értékelésre kerülnek a kitűzött célok.

4.1.2. Fogyatékos személyek nappali ellátása

A fogyatékos személyek nappali ellátásának speciális feladata, hogy az ellátást igénybe vevő személyeket hozzásegítse a mindennapi élethez szükséges szokások kialakításához. A közösségi tevékenységek mellett fejlesztő és rehabilitációs foglalkozásokat szerveznek. A foglalkozások minden esetben egyénre szabottan, az ellátottak egészségi állapotának megfelelően történnek. A fogyatékos személyek nappali ellátása keretében fizikai ellátás, egészségügyi ellátás- gondozás és mentálhigiénés ellátás egyaránt igénybe vehető.

A napközbeni ellátás segítséget nyújt a családok számára abban, hogy a speciális igényű, fogyatékosággal élő családtagok minél tovább élhessen a családjuk körében és kiváltható legyen a bentlakásos intézményi elhelyezés. A nappali ellátás keretein belül történő gondoskodás megelőzi azt, hogy kialakuljon a segélyekre szoruló inaktív életforma, illetve a fogyatékos személy teljes függősége a családtól. A nappali ellátás célja, hogy az ellátott olyan elfoglaltságot találjon az Intézmény által megszervezett foglalkozások során, ami érdeklő, hasznos számára és szívesen vesz benne részt. Az ellátott számára is fontos, hogy saját életét irányíthassa, döntéseket hozhasson és készségeit, képességeit minél jobban kibontakoztathassa, a megszerzett ismereteit minél tovább megőrizhesse. A támogatott lakhatásból érkező ellátottak számára a nappali ellátás biztosítja a napközbeni tevékenységet, a foglalkozásokat, a szabadidős programokat és a hitéleti alkalmakat. A napközbeni ellátás beépül az ellátottak napirendjébe, ritmust ad az életüknek, kortárs személyekkel és csoportokkal bővül a kapcsolatrendszerük, amely elősegíti a társadalmi integrációjuk. A nappali ellátás feladata a szocioterápiás foglalkoztatás, a szabadidős és kulturális programok megszervezése, a családi kapcsolatok fenntartásának elősegítése. Ennek érdekében kirándulásokat, kulturális intézménylátogatásokat, városi sétákat, udvari játékokat, vetélkedőket, filmvetítéseket és kreatív foglalkozásokat szerveznek. Ezáltal elkerülhető, illetve csökkenthető kirekesztődés, a

befelé fordultság és a gyors leépülés kialakulása. A mentális ellátás során kiemelten figyelnek a személyre szabott egyéni bánásmódra, valamint arra, hogy az ellátott mindig a megfelelő mértékű segítséget kapja.

A nappali ellátás a fent felsoroltak mellett a fogyatékos személyeket gondozó családtagok számára egy olyan információs, tanácsadó központ, amely lehetővé teszi a társas kapcsolatok építését, ahol hasonló problémákkal küzdő sorstárs családokkal találkozhatnak.

4.1.3. Az Intézmény személyi és tárgyi feltételei vonatkozásában

Az intézményvezető szakmai beszámolója alapján az ellátottakról 17 fő munkavállaló gondoskodik. Az ápoló- gondozó részlegen 13 fő, a nappali ellátásban 4 fő dolgozik. A gondozási feladatok ellátását szociális gondozó és ápoló képzéssel biztosítják, a fejlesztésben gyógypedagógiai asszisztens és szociálpedagógus diplomával rendelkező munkatársak dolgoznak. *Az Intézmény minden dolgozója rendelkezik a jogszabály által előírt szakképzéssel, a létszámmellátottság megfelel az SzCsM rendelet 2. számú mellékletének.*

Az Intézmény épülete a mozgáskorlátozott személyek vonatkozásában minden tekintetben akadálymentesített. A földszintes, 2017-ben felújított épület öt kijárattal rendelkezik, amelyből három egy nagy fedett teraszra nyílik. A terasz nagysága a kültéri foglalkozások megtartásához ideális, amely esős időben is lehetőséget ad a szabadban tartózkodásra, a nyári időszakban virágokkal díszített. A kerti bútorok is itt kapnak helyet, amelyek az ellátottak kinti pihenését szolgálják. A teraszról akadálymentesen lehet kijutni a füves udvarra. A kertben kültéri játékok vannak elhelyezve, továbbá szalonnasütő és kertészkedésre, virágültetésre alkalmas kerti ágyások. A nagykapu egy zsákutcára nyílik, ahol csekély a forgalom. *Az Intézmény csendes övezetben helyezkedik el, de mégis központi helyen van.* A bejárat gyalogosan, az épület másik oldala felől, lépcsőkön közelíthető meg. A közelben található az Avasi városközpont, üzletekkel, postahivatallal, teaházzal. A parkolási lehetőség az Intézmény udvarán biztosított.

Az épületet a felújítást követően modern légtechnikai berendezéssel és hőszivattyúval látták el. A fűtés korszerű, jó minőségű gázkazánok képezik a központi egységet, a perifériát modern egyedileg szabályozható radiátorok adják. A használati melegvíz folyamatosan biztosított.

Az ápoló- gondozó részleg belső terei szintén akadálymentesek. Nincsenek küszöbök, az ajtók szélessége megfelelő a kerekesszékek közlekedők számára. A padozat sérülésmentes, megfelelő minőségű. Az akadálymentes vizesblokkok tetszetős modern csempékkel vannak burkolva. Az épület rendelkezik a jogszabály által előírt² számú, nagyságú és funkciójú helyiséggel. A kettő-, illetve háromágyas szobák a lakók egyedi igényeinek megfelelően otthonosak, színesek, jól felszereltek, tükrözik a benne lakók egyéniségét.

A folyosó hangulatosan, otthonosan díszített és berendezett. Van egy fotelekkel ellátott beugró pihenősarok (ezt a társalgó helyiséget „kávézónak” nevezik a lakók) ahol TV van elhelyezve. Az épületben található egy tágas ebédlő, külön tálalókonyha konyhai felszerelésekkel felszerelve, kamrahelyiség, ahol mikrohullámú sütő, vízszűrő berendezés, hűtő és fagyasztószekrények és mosogatógép található.

A nagy alapterületű mosodában ipari mosógép, háztartási mosógépek és szárítógépek találhatók. A mosott és megszáritott ruhák egyedi, névvel ellátott kosarakba kerülnek.

Az egészségügyi ellátáshoz orvosi szoba és betegszoba áll rendelkezésre. A betegszoba, külön vizesblokkal 2 fő befogadására alkalmas.

² SzCsM rendelet 41.- 42. §

A nappali részleg található egy közösségi együttlétre szolgáló, nagy méretű, asztalokkal, székekkel, kanapékkal, fotelekkel ellátott helyiség, amelyből a pihenőszoba nyílik. A folyosóról nyílnak a vizesblokkok, az akadálymentes mosdó, a fejlesztő és kreatív szoba. A közösségi helyiségből akadálymentesen lehet kijutni a fedett teraszra és az udvarra. A látogatók fogadására alkalmas hely a bejárat előtér és a kert.

Az Intézmény rendelkezik az ellátottak szállítására alkalmas személygépkocsival. Kirándulások esetén a társintézmények kisbuszait veszik igénybe.

5. A vizsgálat megállapításai

5.1. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 1. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa – a civil társadalom, különösen a fogyatékossgal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával – biztosítja a Fogyatékossgügyi Egyezmény 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését. Az Ajbt. 39/O. § (1) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa a *fogyatékossgügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak* teljesítése érdekében rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszasság hiányában is – a fogyatékossgal élő személyek jogainak a Fogyatékossgügyi Egyezmény előírásainak való megfelelés szerinti érvényesülését.

Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint közigazgatási szerv [...] vagy *közszolgáltatást végző szerv* (a továbbiakban együtt: hatóság) tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszasság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. Az ombudsmani gyakorlat a *közszolgáltatást végző szervek* fogalomkörébe tartozónak tekinti a szociális ellátást nyújtó, így a fogyatékossgal élő személyek nappali ellátását végző intézményeket, amelyekre az ombudsman vizsgálati jogosultsága – az Ajbt. hatásköri szabályai értelmében – egyértelműen kiterjed.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének d) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére.

Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. *A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszasság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.*

5.2. Az alapvető jogok és alkotmányos elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként

támaszkodik az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint az egyes alapjogi tesztekre.

Ha összevetjük az Alaptörvény hivatkozott cikkeit és az Alkotmány vonatkozó szakaszait, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező alapvető jogok védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, vagy jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná.

5.2.1. A jogállamiság elve

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet, hogy a jogállamiságnak több összetevője van, az egyik legfontosabb alapkövetelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Mint arra az Alkotmánybíróság döntéseiben rámutatott, a jogállamiság szorosan összefügg a jogbiztonság követelményével. *A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, hanem az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.*

5.2.2. Az emberi méltósághoz való jog

A CRPD 3. cikke alapelveként deklarálja a veleszületett méltóság elvét és annak tiszteletben tartását. Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. Az Alaptörvény hatálybalépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírósági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi étellel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. A méltósághoz való jognak részét képezi az is, hogy minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között tilos indokolatlan, észszerűtlen különbséget tenni.

5.2.3. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékkal élők védelme

A CRPD 5. cikke deklarálja, hogy a törvény előtt minden személy egyenlő, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények által nyújtott védelemre és kedvezményre. Az 5. cikk 2. pontja alapján a részes államok megtiltanak a fogyatékoság alapján történő bármilyen hátrányos megkülönböztetést, és minden téren biztosítják a fogyatékosággal élő személyek számára a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni egyenlő és hatékony jogi védelmet. A CRPD 5. cikk 3. pontja értelmében az egyenlőség előmozdítása és a hátrányos megkülönböztetés eltörlése érdekében a részes államok minden megfelelő lépést megtesznek, így biztosítva az észszerű alkalmazkodást.

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése továbbá előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, a XV. cikk (5) bekezdése emellett külön is kiemeli, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített, a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz. E rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett.

A felsorolt egyes társadalmi csoportok más és más okokból (például az egzisztenciális helyzetük, életkoruk, egészségi vagy mentális állapotuk miatt) minősülhetnek veszélyeztetettnek, a közös pont bennük egyfelől az, hogy helyzetük miatt kiszolgáltatottak valamennyi állami, közhatalmi beavatkozással szemben.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség előmozdítása az állam számára eltérő jellegű, de szorosan összekapcsolódó feladatot jelent. A jogegyenlőség megteremtése, az egyenlő méltóságú személyként kezelés biztosítása elsődleges állami kötelezettség, míg az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, betegség, testi fogyatékoság) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás nem fakultatív feladat: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására.

Az alkotmánybíróági esetjog szerint az állam szabadságot élvez abban, hogy milyen módon, milyen jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlőség előmozdítására vonatkozó alkotmányos kötelezettségét, mint államcél: e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét. Az Alaptörvény mellett a CRPD preambuluma is rögzíti, hogy bárkinek a fogyatékoság alapján történő hátrányos megkülönböztetése az emberi személy veleszületett méltóságának és értékének megsértése.

A CRPD 4. cikk 1-2. pontja szerint a részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékosággal élő személy számára, a fogyatékoság alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. A Fogyatékoságügy Egyezmény 5. cikke deklarálja továbbá, hogy *a törvény előtt minden személy egyenlő, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények által nyújtott védelemre és kedvezményre.*

5.2.4. A nemzetközi emberi jogi kötelezettségek érvényesítése

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítania kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, jelen esetben azt, hogy a magyar jogi szabályozás megfeleljen a CRPD által felállított és az ENSZ Fogyatékosággal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (a továbbiakban: CRPD Bizottság) által jelzett kötelezettségeknek. Ebbe nemcsak az tartozik bele értelemszerűen, hogy a jogrendszerben nem maradhatnak olyan szabályok, amelyek nem egyeztethetők össze a CRPD rendelkezéseivel, hanem az is, hogy ahol szükséges, ott a jogalkotó érdemi és hatékony lépéseket tegyen a hiányzó szabályozás megalkotása érdekében.

A CRPD 4. cikk 1.2. és 4 pontjai a következők szerint rendelkeznek az általános kötelezettségekről:

„1. A részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, a fogyatékossg alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ennek érdekében a részes államok vállalják, hogy:

a) meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a jelen Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében;

b) megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékossgal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében;

c) figyelembe veszik a fogyatékossgal élő személyek emberi jogainak védelmét és előmozdítását valamennyi politika és program során;

d) tartózkodnak minden olyan cselekedetben és gyakorlatban való részvételtől, amely nem összeegyeztethető a jelen Egyezménnyel, és biztosítják, hogy a hatóságok és közintézmények a jelen Egyezménnyel összhangban tevékenykedjenek;

e) minden megfelelő intézkedést meghoznak bármely személy, intézmény vagy magánvállalkozás által a fogyatékossg alapján történő hátrányos megkülönböztetés felszámolása érdekében; [...]

2. Tekintettel a gazdasági, társadalmi és kulturális jogokra minden részes állam vállalja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásai felső határáig, és szükség esetén, a nemzetközi együttműködés keretében, intézkedéseket tesz e jogok teljes megvalósításának fokozatosan történő elérése érdekében, fenntartás nélkül, a nemzetközi joggal összhangban, a jelen Egyezményben foglalt kötelezettségek haladéktalan alkalmazására [...].

4. A jelen Egyezményben semmi nem értelmezhető úgy, mint ami befolyásolja a részes állam jogának, vagy az adott részes állam vonatkozásában hatályos nemzetközi jognak a fogyatékossgal élő személyek jogainak hatékonyabb szabályozását biztosító rendelkezéseit. A jelen Egyezményben részes államok joga, szerződése, szabályozása vagy szokásai által elismert, vagy tartalmazott emberi jogok és alapvető szabadságok nem korlátozhatók vagy csorbíthatók arra hivatkozással, hogy a jelen Egyezmény az adott jogokat vagy szabadságokat nem, vagy csak kisebb mértékben ismeri el.”

A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés 31. cikke értelmében a szerződést jóhiszeműen, kifejezéseinek szövegösszefüggésükben szokásos értelme szerint, valamint tárgya és célja figyelembevételével kell értelmezni. A CRPD 1. cikke értelmében *„A jelen Egyezmény célja valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása.”* A CRPD alapelvei között elsőként említi továbbá, hogy a fogyatékossgal élő személyeket is megilleti a veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét.³ Ebből következően a jelentés tartalmában az emberi méltóság alapjogi védelmének primátusából vezeti le a fogyatékossgal élő személyeket megillető további és felhívott alapjogok érvényesülésének problémáit.

Ehhez kapcsolódóan kiemelem, hogy a CRPD elfogadása paradigmaváltást, nagy előrelépést jelentett. A fogyatékossgal élő személyek jogainak medikális megközelítésétől a szociális szemléletre való áttérést azonban egy újabb szemléletváltás követte: az emberi jogi megközelítés alapján való gondolkodás. Ennek lényege az inkluzív (az alany autonómiájának a szociális közegben való érvényesülése) és szubsztanciális (lényegi, a fogyatékos embert, mint

³ CRPD 3. cikk a) pont

az emberi jogok alanyát, és nem tárgyát szem előtt tartó) gondolkodásmód.⁴ Ennek a megközelítésnek kell minél teljesebben érvényt szerezni a fogyatékos embereket megillető alapvető jogok kiteljesedése érdekében.

Az ENSZ nemzeti emberi jogi intézményeként, a kizárólag az alapjogvédelemre fókuszáló tevékenységével és semleges, kiegyensúlyozó szerepével az ombudsman képes a CRPD-ben foglaltaknak valós tartalmat biztosítani.

6. A vizsgálat érdeme tekintetében

6.1. Az Intézmény szolgáltatásait igénybe vevő fogyatékos személyek alapvető jogainak vonatkozásában

A *fogyatékoságügyi független mechanizmus* keretében folytatott vizsgálatom elsődleges célja az Intézmény működésének megismerése és alapvető, emberi jogi szempontú monitorozása során annak vizsgálata volt, hogy a CRPD-ben foglaltaknak megfelelően, a fogyatékosággal élő intézményi ellátottak alapvető jogai a meglátogatott Intézmény vonatkozásában mennyiben érvényesülnek.

Amint azt valamennyi fogyatékoságügyi vonatkozású jelentésemben kiemelem, a Fot. legfontosabb elve szerint az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy az ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékoság kialakulásához vezet, illetve *olyan körülményeket kell létrehozni, amelyben a fogyatékos emberek képesek lesznek teljesebb életre és a fogyatékoságukból fakadó terheik csökkenthetőek.*⁵

A tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteit, és *figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a bárki által igénybe vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek.* A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért *meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.*⁶ Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkorai lehetőségeivel összhangban.⁷

A CRPD önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló 19. cikk a)-b) pontja a következőket rögzíti:

„Az Egyezményben részes államok elismerik a fogyatékosággal élő személyek egyenlő jogát a közösségben való élethez és másokkal egyenlő szabad döntéshez való jogát; minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékosággal élő személyek teljes mértékben élvezhessék e jogaikat és a teljes közösségi befogadást és részvételt, beleértve a következők biztosítását:

a) *a fogyatékosággal élő személyeknek másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni;*

b) *a fogyatékosággal élő személyek számára hozzáférési lehetőséget biztosítanak többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz, beleértve azt a*

⁴ Theresia Degener, a CRPD Bizottság lelnöke, az ENSZ Egyezmény kidolgozásának aktív résztvevője; 2013. január, Trier, Academy of European Law.

⁵ Fot. 2. § (1) bekezdés

⁶ Fot. 2. § (3)-(4) bekezdés

⁷ Fot. 2. § (5) bekezdés

személyes segítséget, mely a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából szükséges.”

A Fot. 17. §-a kimondja, hogy a fogyatékos személynek joga van a fogyatékoságának, személyes körülményeinek megfelelő – családi, lakóotthoni, intézményi – lakhatási forma megválasztásához.

Magyarország 2007-ben ratifikálta a CRPD-t, amelynek 19. cikke új alapokra helyezi a fogyatékosággal élő személyek önálló életviteléről, illetve lakóhelyének megválasztásáról való gondolkodást. Ennek alapján a fogyatékos személyek esetében is a családban maradást, illetve az önálló lakásban vagy lakóotthonban élést, illetve az ezeket elősegítő közösségi alapú szolgáltatásokat (szociális alapszolgáltatások) kell előnyben részesíteni a nagyméretű bentlakásos intézményi ellátással (szociális szakellátással) szemben. Ennek megfelelően 2011. január 1-jét követően új, fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú férőhelye már csak lakóotthoni formában hozható létre.

A CRPD 19. cikkében foglalt *önálló életvitelhez való jog* többek között azt is jelenti, hogy a fogyatékosággal élő egyének számára minden adott ahhoz, hogy éljenek a választás és az irányítás lehetőségével saját életüket illetően, továbbá az életükkel kapcsolatos minden döntést meghozhassanak.

A személyes autonómia és az önrendelkezés az önálló életvitel alapvető eleme, ideértve a közlekedéshez, az információkhoz, a kommunikációhoz és a személyes segítségnyújtáshoz való hozzáférést, a lakóhelyet, a napirendet, a szokásokat, a tisztességes foglalkoztatást, a személyes kapcsolatokat, a ruházkodást, a táplálkozást, a higiénit és az egészségügyi ellátást, a vallásos, kulturális, szexuális és reprodukciós jogokat. Ezek a tevékenységek az egyén identitásának és személyiségének fejlődéséhez kötődnek, és többek között a mindennapi életvitel olyan alapvető kérdéseit érintik, mint azt, hogy hol élünk, kivel, mit eszünk, szeretnénk-e tovább aludni vagy késő éjszaka lefeküdni, bent vagy kint lenni, (...) vagy szeretnénk-e zenét hallgatni. Ezek a cselekvések és döntések határoznak meg bennünket. Az önálló életvitel az egyén autonómiájának és szabadságának elengedhetetlen része, de nem feltétlenül jelenti azt, hogy egyedül kell élni. Nem értelmezhető kizárólag a napi tevékenységek egyedül történő végzésére való képességként. Inkább választási és ellenőrzési lehetőségnek kell tekinteni, a veleszületett méltóság és az egyéni autonómia tiszteletben tartásának megfelelően, a CRPD 3. cikkének a) pontjában foglaltak szerint. Az önállóság, mint a személyes autonómia egyik formája azt jelenti, hogy a fogyatékosággal élő személyt nem fosztják meg a választás és az irányítás lehetőségétől a személyes életstílusát és a napi tevékenységeket illetően.⁸

A közösségbe való befogadás joga a teljes és hatékony társadalmi részvétel és befogadás elvéhez kapcsolódik, amelyet többek között a CRPD 3. cikkének c) pontja fogalmaz meg. *Ez teljes társadalmi életet és a nyilvánosság számára rendelkezésre álló valamennyi szolgáltatáshoz, valamint a fogyatékosággal élő személyek számára abból a célból rendelkezésre álló támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférést foglalja magában, hogy a társadalmi élet minden szférájába teljes mértékben befogadást nyerjenek és azokban részt vehessenek.* Ezek a szolgáltatások többek között a lakhatáshoz, a közlekedéshez, a bevasárláshoz, az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, a szabadidős tevékenységekhez és a nyilvánosság rendelkezésére álló valamennyi egyéb létesítményhez és szolgáltatáshoz, például a közösségi médiához kapcsolódnak. A jog magában foglalja a közösség minden politikai és kulturális jellegű intézkedéséhez és eseményéhez, többek között a nyilvános találkozókhoz, sporteseményekhez, kulturális és vallási fesztiválokhoz és minden olyan tevékenységhez való hozzáférést, amelyben a fogyatékosággal élő személy részt kíván venni.

⁸ CRPD Kommentár Általános észrevétel a 19. cikkről: *Önálló életvitel és a közösségbe való befogadáshoz 16.pont.*

A vizsgálattal érintett Intézmény vonatkozásában megállapítható, hogy a *tárgyi és infrastrukturális feltételei* az SzCsM rendelet 4. § (1) bekezdés, a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézményekre vonatkozó előírásainak megfelelően *segítik és támogatják a fogyatékos személyek önálló életvitelének és méltó életkörülményeinek megvalósulását*. Az Intézmény ápoló- gondozó otthona 20 férőhelyen értelmi és halmozottan fogyatékos személyek lakhatásáról és teljes körű ellátásáról, valamint 20 férőhelyen felnőttkorú fogyatékos személyek nappali ellátásáról gondoskodik.

Az ellátást úgy szervezik, hogy az ellátottak számára az egészségi és fizikai állapotuknak megfelelő önállóság és döntési lehetőség biztosítva legyen.

Az ellátottak meglévő képességeinek szinten tartását és fejlesztését az Intézmény kiemelt feladatának tekinti, melynek érdekében *szocioterápiás foglalkozásokat szerveznek*. A foglalkoztatás megszervezésénél az egyéni fejlesztési tervekben meghatározottak alapján figyelembe veszik az ellátottak életkorát, egészségi állapotát és képességeit. A fejlesztő munkát drámafoglalkozások, kézműves tevékenységek, kreatív műhelyek segítik és egészítik ki.

A hitélet és pszichés gondozás az Intézmény kiemelt feladatai közé tartoznak. A lakók önkéntes alapon egyházi felekezetüknek megfelelően vallásukat szabadon gyakorolhatják és szabadon élhetnek a választójogukkal, a családi kapcsolatok fenntartásának és a látogatók fogadásának joga biztosított. Azoknak az ellátottaknak, akik nem a református felekezethez tartoznak, ugyanúgy biztosítják, támogatják és minden eszközzel elősegítik a vallásuk gyakorlását.

A mentális ellátás során kiemelten figyelnek a személyre szabott egyéni bánásmódra, valamint arra, hogy az ellátottak mindig csak a megfelelő mértékű segítséget kapják meg, kerülve a túlgondozást.

Az ellátottak két-, illetve háromágyas lakószobákban, kulturált körülmények között élnek és biztosított valamennyi lakó tekintetében az egy ellátottra előírt legalább hat négyzetméternyi lakóterület. Az építészeti megoldások lehetővé teszik az akadálymentes közlekedést az épületben és az Intézmény közvetlen környezetében is.

Példaértékűnek tekinthető az Intézmény nappali ellátása, amely a fogyatékos személyeket gondozó családtagok számára olyan információs és tanácsadó központként is működik, amely lehetővé teszi a társas kapcsolatok építését, ahol hasonló problémákkal küzdő sorstárs családok találkozhatnak. Az érzelmi támogatás, a tapasztalatcsere, a közösségi összetartozás érzése, valamint a gyakorlati megoldások megosztása mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a gondozói feladatok tehermentesebbnek tűnjenek a hétköznapokban. Ezek a kapcsolatok nem csupán érzelmi, hanem szociális támaszt is nyújtanak. A közösségben való aktív részvétel csökkenti a magányosság érzését, amely sok gondozóra jellemző, hiszen a fogyatékos személyek ellátása sok esetben a gondozó elszigetelődését is eredményezheti. Ezek a találkozások erősítik a hozzátartozók önazonosságát, mentális egészségét és társadalmi beilleszkedését, továbbá az információmegosztás során értesülhetnek olyan szociális, egészségügyi vagy pénzügyi támogatásokról, amelyek megkönnyítik a gondozási feladatokat.

A nappali ellátás keretében a foglalkoztatás, a szabadidős és kulturális programok megszervezése, a családi kapcsolatok fenntartásának elősegítése, valamint az SzCsM rendeletben meghatározott⁹ szolgáltatási elemek biztosítottak. A nappali ellátás megelőzi az inaktív életforma kialakulását és a segélyektől való függőséget, valamint csökkenti a fogyatékos személyek teljes kiszolgáltatottságát a családjukkal szemben. Az ellátás napközbeni programokat, foglalkozásokat, szabadidős tevékenységeket és hitéleti alkalmakat kínál, amely szerves részévé válik az érintettek mindennapjainak, struktúrát és ritmust ad életüknek, miközben új kapcsolatok kialakítását teszi lehetővé a kortárs csoportokkal, támogatva ezáltal társadalmi integrációjukat.

⁹ SzCsM rendelet 77. § (1)

Az Intézmény az ellátottak mozgását nem korlátozza, megfelelő szabadságot biztosít számukra. Valamennyi munkatárs arra törekszik, hogy a szakmai, szellemi és kulturális nyitottság jegyében, munkájuk során keressék az újszerű, innovatív megoldásokat. Az ellátottak jog- és érdekvédelme, valamint a panaszjog gyakorlásának módja az Intézmény Házirendjében részletesen szabályozott mindkét szolgáltatás vonatkozásában. Az SzCsM rendelet vonatkozó szabályainak megfelelően Érdekképviselési Fórum működik az Intézményben.

A helyszínen tett látogatás tapasztalatai és a rendelkezésemre bocsátott dokumentumok vizsgálata alapján megállapítható, hogy az Intézményben szakmailag jól felkészült szakemberekből álló team dolgozik, akik egységes segítői szemlélettel, *a fogyatékos személyeket megillető alapvető jogok érvényesülését szem előtt tartva végzik munkájukat.*

A jogszabályok alapján vezetett dokumentumok az Intézményben rendelkezésre állnak, kitöltésük az előírt formában történik. Az Intézmény a kötelezően előírt szabályzatokkal, korlátozó intézkedésekre vonatkozó protokollal, alapító okirattal, valamint a fenntartó által jóváhagyott szakmai programmal, szervezeti és működési szabályzattal és házirendekkel rendelkezik mindkét szolgáltatása vonatkozásában. Az SzCsM rendelet alapján meghatározott szakmai létszám és képesítési előírások megfelelnek a rendelet 2. és 3. számú mellékletének.

Bár az Intézmény ápoló-gondozó otthoni, illetve nappali ellátást biztosító részlegét tekintve is igen magas a cselekvőképességet érintő korlátozás alatt álló ellátottak száma, *az Intézményben folyó magas színvonalú, személyre szabott és inkluzív szemléletű szakmai munka hozzájárul az ellátottak életminőségének javításához, autonómiájuk lehetőségeinek fokozatos bővítéséhez és képességeik fejlesztéséhez. A Fogyatékosügyei Egyezmény alapelveivel összhangban, különösen a 12. cikkben foglaltak figyelembevételével, megalapozott remény mutatkozik arra, hogy a soron következő felülvizsgálatok során mérlegelhetővé válhat az ellátottak cselekvőképességét érintő korlátozások csökkentése, elősegítve ezzel a támogatott döntéshozatal irányába történő elmozdulást.*

Tekintettel az Intézményben folytatott helyszíni vizsgálat fentiekben rögzített tapasztalataira, a rendelkezésemre bocsátott adatokra, valamint arra, hogy az Intézmény működését és az érintett fogyatékos személyek ellátásával kapcsolatos szakmai munkát a CRPD emberi jogi szemléletmódja jellemzi, *az Intézmény működése és feladatellátása vonatkozásában alapvető joggal összefüggő visszássággal kapcsolatos megállapítást nem teszek.*

Budapest, 2025. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos